

Відгук
Бескорсої Олени Сергіївни
на дисертаційну роботу Морозової Маргарити Вячеславівни
«Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів
іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
01 – Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта

Актуальність дисертаційної роботи. Посилення євроінтеграційних процесів в Україні, розширення політичних, економічних, освітніх та культурних зв'язків нашої країни зі світовим співтовариством зумовили певні зміни в підходах до вивчення іноземної мови та підготовки майбутніх учителів іноземних мов. У свою чергу це висуває нові вимоги до закладів освіти, які мають забезпечувати формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови як базису ефективної професійної комунікації, від якої залежить якість іншомовної підготовки здобувачів закладів освіти різного рівня, їхня інтеграція до сучасного європейського суспільства. Актуальність вивчення іноземних мов та формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, що ґрунтується на усній та писемній інтеракції, має законодавчі підвалини, які представлені в Законі України «Про вищу освіту» (2014), Концепції Нової української школи (2016), Концепції розвитку англійської мови в університетах (2019), Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020).

Усе вище викладене свідчить про своєчасність порушеної проблеми в дисертаційній роботі. Результати наукового пошуку уможливили виявлення суперечностей в існуючих підходах до розв'язання проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що підтвердило актуальність і доцільність обраного напрямку роботи.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної наукової теми: «Професійна підготовка фахівців з романо-германських мов у міжкультурному просторі: виклики сьогодення» (реєстраційний номер 0117U002738). Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні Вченої ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 11 від 31.05.2019 р.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз наукового апарату дослідження дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що авторкою логічно обґрунтовано та визначено об'єкт, предмет, гіпотезу, мету та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів і висновків наукового дослідження обумовлені теоретико-експериментальними позиціями, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку (теоретичних, емпіричних, статистичних). Для реалізації завдань дослідження дисертанткою опрацьовано 292 джерела, із них 37 іноземними мовами.

Наукова новизна і практичне значення одержаних результатів. На особливу увагу заслуговують основні аспекти наукової новизни, зокрема слід відмітити той факт, що авторкою уточнено сутність дефініцій «компетенція», «компетентність», «інтерактивна компетентність майбутніх учителів іноземної мови», «інтерація», «суб'єкт-суб'єктна взаємодія», «професійна підготовка вчителя іноземної мови» та уперше розроблено структуру досліджуваного педагогічного явища, що складається зі стимулювально-потребнісного, інформаційно-когнітивного, процесуально-діяльнісного та оцінно-рефлексивного компонентів, виокремлено й деталізовано основні критерії (мотиваційно-суб'єктний, змістово-когнітивний, інтерактивно-технологічний, суб'єктно-рефлексивний), показники і рівні його сформованості. Крім того, дуже важливим аспектом новизни дослідження є те, що дисертанткою на основі аналізу теоретичних положень та наукових доробок із проблеми професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в процесі професійної підготовки.

Не викликає сумніву практичне значення дослідження, яке передусім полягає в оновленні змісту навчальних дисциплін «Освітні технології (Методика викладання англійської мови. Методика викладання зарубіжної літератури)»; упровадженні в освітній процес навчальної дисципліни за вільним вибором здобувачів «Іноземна мова в інтерактивному вимірі»; реалізації мотиваційно-інтерактивної методики на основі комплексу навчальних інтерактивних вправ; розробленні та імплементації комплексу

діагностичних методик для визначення рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Аналіз наукових публікацій М. В. Морозової засвідчив їхню відповідність вимогам, що висуваються до оприлюднення результатів дослідження для присудження наукового ступеня доктора філософії. Основні положення й результати дослідження проходили апробацію на 6 міжнародних і 5 всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також є відображеними в 17 наукових публікаціях. Серед них: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 11 – у збірниках міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота є належним чином структурована, її структура відповідає меті та окресленим дисертанткою завданням. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *вступі* сформульовано проблему дослідження, доведено її актуальність, чітко визначено об'єкт, предмет, гіпотезу, мету й завдання дослідження, представлено методи, які було використано для досягнення поставленої мети, розкрито наукову новизну та практичне значення проведеного дослідження, надано відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У *першому розділі* дисертантці вдалося розкрити теоретичні засади проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії. На схвалення заслуговує проведений глибокий аналіз ключових дефініцій дослідження, а саме: інтерактивна компетентність майбутніх учителів іноземної мови, інтеракція, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, професійна підготовка вчителя іноземної мови. Також уточнено компонентну структуру інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в єдності стимулювально-потребнісного, інформаційно-когнітивного, процесуально-діяльнісного та оцінно-рефлексивного компонентів, визначено критерії (мотиваційно-суб'єктний, змістово-когнітивний, інтерактивно-технологічний, суб'єктно-рефлексивний) та показники сформованості означеного феномену за кожним критерієм.

Вагомим результатом роботи М. В. Морозової є визначення проблемного поля дослідження, заснованого на результатах констатувального експерименту, що дозволило отримати чітке бачення усього процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У *другому розділі* дисертанткою здійснено теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, які були спрямовані на відображення структури та сутності досліджуваного педагогічного явища.

Справжньою новизною науково-педагогічного змісту дисертації постає теоретичне обґрунтування педагогічних умов, які враховують сучасні потреби суспільства в підготовці конкурентоспроможних учителів іноземної мови зі сформованою інтерактивною компетентністю, як-от: забезпечення позитивної мотивації в майбутніх учителів іноземних мов до інтерактивної діяльності, яка стимулює суб'єкт-суб'єктну взаємодію; змістово-методичне забезпечення процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі фахової підготовки; реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і здобувачів шляхом поєднання різних інтерактивних форм і методів освітнього процесу для підвищення ефективності формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

На основі проведених експериментальних досліджень дисертанткою отримано переконливі результати щодо ефективності реалізації умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Загальні *висновки* дисертаційної роботи відображають її основний зміст, є чітко сформульованими, співвіднесеними із завданнями, послідовними і змістовними. Представлені *додатки* чітко вибудовані та відповідають загальній логіці авторського дослідження, доповнюють і конкретизують зміст дисертації. На підставі аналізу списку використаних джерел (292 найменування) слід зазначити, що авторкою опрацьовано значну їх кількість, більшість яких є досить сучасними, а 37 із них є англomовними.

Узагальнюючи розгляд змісту дисертації та її цілісності, наголосимо, що розділи дисертації є логічно завершеними, взаємопов'язаними, містять висновки, які узагальнюють основні положення та наукові результати змістового наповнення кожного розділу.

Дискусійні положення. Загалом високо оцінюючи наукове і практичне значення отриманих М. В. Морозової результатів, вважаємо за необхідне висловити окремі міркування та зауваження, що виникли у процесі рецензування дисертаційної роботи:

1. У підрозділі 1.1 під час проведення дефінітивного аналізу поняття «інтерактивна компетентність» значну увагу дисертантка приділила здійсненню порівняльного аналізу сутності понять «компетентність» та «компетенція». Однак, поняття компетентності є загальноповживаним у

сучасному педагогічному дискурсі, особливо коли мова йде про дослідження проблеми формування педагогічних феноменів особистісного рівня, а його зміст є закріпленим в національних законодавчих документах. На нашу думку, доцільно було б проаналізувати праці іноземних науковців щодо визначення сутності інтерактивної компетентності, що значно употужнило б теоретичний аспект дослідження.

2. Визнаючи логіку і глибину проведених теоретичних розвідок під час визначення структури інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, що призвело до усвідомлення необхідності розглянути методологічні підходи до формування досліджуваного явища, раціонально було б серед підходів, що наводить дисертантка на с. 45–46, охарактеризувати також лінгвокраїнознавчий, який сприяє глибшому усвідомленню позицій різноманітності та своєрідності культур. Завдяки використанню цього підходу процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов будується за принципом діалогу культур, який впливає на визначення змісту навчання, особливостей іншомовної культури, а також методів та прийомів навчання задля глибшого усвідомлення взаємозв'язку мови та культури.

3. Зважаючи на процеси цифровізації освіти та запровадження дистанційної форми навчання, які значно інтенсифікувалися під час пандемії Covid-19, певних змін зазнали й процеси інтеракції. Тому, на наше переконання, варто було б у дисертаційній роботі висвітлити особливості іншомовної інтерактивної взаємодії в цифровому середовищі.

4. На нашу думку, для увиразнення цілісності реалізації педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії дослідниці варто було б надати схематичне представлення цього процесу, що також полегшило б сприймання наукового тексту.

5. Дисертанткою вдало сплановано педагогічний експеримент, який дозволив виявити рівні сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії за кожним із виділених критеріїв. Проте, у тексті дисертаційної роботи переважає кількісний аналіз отриманих даних, особливо на констатувальному етапі, і недостатньо уваги приділено їх якісному аналізу.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та не знижують загалом високої оцінки дослідження М. В. Морозової, його наукової та практичної вагомості.

Зважаючи на актуальність виконаної дослідної роботи, наукову новизну одержаних результатів, обґрунтованість висновків, їх практичну

цінність для вітчизняних закладів вищої освіти, вважаємо дисертаційне дослідження Морозової Маргарити Вячеславівни «Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами суб'єкт-суб'єктної взаємодії», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, оригінальним і самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 №167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і практики початкової освіти
Державного вищого навчального закладу

«Донбаський державний
педагогічний університет»

О. С. Бескорса

Підпис О. С. Бескорсої засвідчую:

Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

Є. С. Сілін